DLA EDUKATORA

PRZESTRZEŃ PAMIĘCI

INSTRUKCJA DLA EDUKATORA

Cztery typy kart • dwa warianty wiekowe

CEL ZAJĘĆ

Uczestnicy poznają materialne i niematerialne dziedzictwo Sokołowska, uczą się pytać o źródła informacji, rozróżniać świadectwo od interpretacji oraz przygotowywać rzetelne opisy do klasowego mikroarchiwum.

CZTERY KARTY — PROPONOWANA KOLEJNOŚĆ

- **01 / Karta miejsca**
  Rozpoznanie miejsca, jego funkcji, kontekstu i pytań wymagających sprawdzenia.
- **02 / Portfolio źródła**
  Metryka fotografii, dokumentu, mapy lub relacji; ustalenie pochodzenia.
- **03 / Karta pamięci**
  Wspomnienie, fakt i interpretacja; perspektywa świadka i etyka reprezentacji.
- **04 / Moje mikroarchiwum**
  Selekcja, podpisy, kolejność i krótka narracja miniwystawy.

ORGANIZACJA PRACY

- [ ] Przygotuj fotografie, mapy, skany lub krótkie relacje z udokumentowanym pochodzeniem.
- [ ] Zaproponuj pracę w parach, następnie krótkie omówienie i wspólną weryfikację źródeł.
- [ ] Dzieci mogą rysować lub dyktować odpowiedzi; młodzież zapisuje źródła i formułuje hipotezy.
- [ ] W terenie nie wchodź na teren prywatny bez zgody i nie ingeruj w zabytkowe obiekty.

DLA EDUKATORA

PRZESTRZEŃ PAMIĘCI

OD KARTY DO MINIWYSTAWY

Sposób prowadzenia i sprawdzenia rezultatów

PRZYKŁADOWY PRZEBIEG BLOKU 90 MINUT

- [ ] 10 min — rozmowa o pamięci miejsca i zasadach rzetelnego opisu.
- [ ] 20 min — karta miejsca lub źródła; zapis obserwacji i pochodzenia.
- [ ] 20 min — porównanie źródeł, oznaczanie luk i różnych perspektyw.
- [ ] 25 min — selekcja kart do mikroarchiwum, pisanie podpisów i wybór kolejności.
- [ ] 15 min — prezentacja 2–3-minutowa oraz informacja zwrotna.

OCENA PRACY — PIĘĆ PROSTYCH KRYTERIÓW

- [ ] Czy karta jasno identyfikuje miejsce, osobę albo obiekt?
- [ ] Czy wiadomo, skąd pochodzi przynajmniej jedna ważna informacja?
- [ ] Czy obserwacje, wspomnienia i hipotezy są rozdzielone?
- [ ] Czy podpis jest zrozumiały i nie podaje niesprawdzonych faktów?
- [ ] Czy przed udostępnieniem sprawdzono zgody i prawa do publikacji?

WAŻNE PRZY PRACY Z PAMIĘCIĄ

Udział w opowieści i nagraniu musi być dobrowolny. Nie naciskaj na ujawnianie prywatnych historii. Ustal zakres publikacji, zgody i możliwość anonimizacji. Oryginały pożyczonych pamiątek należy zabezpieczyć i oddać właścicielom. Nie publikuj wizerunku, głosu ani prywatnego dokumentu bez właściwej podstawy.

REZULTAT GRUPOWY

Mikroarchiwum 5–7 kart z krótkimi notatkami, podpisami oraz scenariuszem miniwystawy: tytuł, kolejność, uzasadnienie wyboru i krótka narracja.

DLA DZIECI

MIEJSCE / OBIEKT / HISTORIA

KARTA MIEJSCA

KARTA UCZESTNIKA / ETAP 1 — OBSERWUJ I PYTAJ

Zatrzymaj się przy wybranym miejscu w Sokołowsku lub w swojej miejscowości. Poznaj je z różnych źródeł — bez dopisywania niepewnych faktów.

1 / WYBIERZ MATERIAŁ DO PRACY

- **Nazwa miejsca, obiektu lub źródła:**
  Możesz korzystać z fotografii, opowieści, mapy lub rzeczywistego miejsca.

2 / ZAPISZ SWOJE OBSERWACJE

- **Gdzie jest to miejsce?**
  Podaj ulicę, punkt orientacyjny lub narysuj drogę.

- **Co widzisz dzisiaj?**
  Zauważ 3 szczegóły: kształt, materiał, otoczenie.

- **Co o tym miejscu usłyszałeś/-aś?**
  Zapisz opowieść i od kogo pochodzi.

MOJE SZKICE / OBSERWACJE

DLA DZIECI

MIEJSCE / OBIEKT / HISTORIA

KARTA MIEJSCA

KARTA UCZESTNIKA / ETAP 2 — SPRAWDŹ I OPOWIEDZ

Nie dopisuj dat, nazwisk ani historii, których nie udało się sprawdzić. Wspomnienie i własną interpretację zawsze zaznacz jako takie.

3 / CO WIEM, A CZEGO NIE WIEM?

- **WIEM**
  To, co mogę wskazać i potwierdzić.

- **SKĄD WIEM**
  Z czego się tego dowiedziałem/-am?

- **CHCĘ SPRAWDZIĆ**
  O co muszę jeszcze zapytać?

4 / ZADBAJ O ŹRÓDŁA I OSOBY

- [ ] Zapisano autora lub pochodzenie materiału (jeśli znane).
- [ ] Oddzielono sprawdzone informacje od opinii i wspomnień.
- [ ] Przed publicznym pokazaniem sprawdzono zgody i prawa do materiału.

DO DALSZEGO SPRAWDZENIA / MÓJ POMYSŁ NA ROZMOWĘ

Efekt: karta miejsca z krótkim, rzetelnym opisem.

DLA MŁODZIEŻY

MIEJSCE / OBIEKT / HISTORIA

KARTA MIEJSCA

KARTA UCZESTNIKA / ETAP 1 — OBSERWUJ I PYTAJ

Zatrzymaj się przy wybranym miejscu w Sokołowsku lub w swojej miejscowości. Poznaj je z różnych źródeł — bez dopisywania niepewnych faktów.

1 / WYBIERZ MATERIAŁ DO PRACY

- **Nazwa miejsca, obiektu lub źródła:**
  Możesz korzystać z fotografii, opowieści, mapy lub rzeczywistego miejsca.

2 / ZAPISZ SWOJE OBSERWACJE

- **Identyfikacja miejsca**
  Nazwa robocza, lokalizacja i funkcja obecna; jeśli to możliwe, dawna funkcja.

- **Świadectwa i źródła**
  Wymień co najmniej dwa źródła: fotografia, mapa, dokument lub relacja.

- **Pytanie o zmianę**
  Co zmieniło się w funkcji, wyglądzie albo sposobie korzystania?

MOJE SZKICE / OBSERWACJE

DLA MŁODZIEŻY

MIEJSCE / OBIEKT / HISTORIA

KARTA MIEJSCA

KARTA UCZESTNIKA / ETAP 2 — SPRAWDŹ I OPOWIEDZ

Nie dopisuj dat, nazwisk ani historii, których nie udało się sprawdzić. Wspomnienie i własną interpretację zawsze zaznacz jako takie.

3 / CO WIEM, A CZEGO NIE WIEM?

- **USTALENIA**

  Zapisz dwa fakty z podaniem źródeł.

- **NIEPEWNOŚĆ**

  Zaznacz, co jest wspomnieniem lub hipotezą.

- **PODPIS**

  Napisz podpis ekspozycyjny: nazwa, miejsce, datowanie (jeśli potwierdzone), źródło.

4 / ZADBAJ O ŹRÓDŁA I OSOBY

- [ ] Zapisano autora lub pochodzenie materiału (jeśli znane).
- [ ] Oddzielono sprawdzone informacje od opinii i wspomnień.
- [ ] Przed publicznym pokazaniem sprawdzono zgody i prawa do materiału.

DO DALSZEGO SPRAWDZENIA / MÓJ POMYSŁ NA ROZMOWĘ

Efekt: karta miejsca z krótkim, rzetelnym opisem.

DLA DZIECI

FOTOGRAFIA / MAPA / LIST / RELACJA

PORTFOLIO ŹRÓDŁA

KARTA UCZESTNIKA / ETAP 1 — OBSERWUJ I PYTAJ

Źródło pomaga poznawać przeszłość, ale nie odpowiada samo na wszystkie pytania. Sprawdź, co pokazuje i czego nie wiemy.

1 / WYBIERZ MATERIAŁ DO PRACY

- **Nazwa miejsca, obiektu lub źródła:**
  Możesz korzystać z fotografii, opowieści, mapy lub rzeczywistego miejsca.

2 / ZAPISZ SWOJE OBSERWACJE

- **Jakie źródło wybrałeś/-aś?**
  Zaznacz: fotografia, mapa, list, wspomnienie lub inne.

- **Co na nim widać lub co można usłyszeć?**
  Opisz trzy szczegóły bez zgadywania.

- **Kto przekazał Ci to źródło?**
  Zapisz pochodzenie lub „nieustalone”.

MOJE SZKICE / OBSERWACJE

DLA DZIECI

FOTOGRAFIA / MAPA / LIST / RELACJA

PORTFOLIO ŹRÓDŁA

KARTA UCZESTNIKA / ETAP 2 — SPRAWDŹ I OPOWIEDZ

Nie dopisuj dat, nazwisk ani historii, których nie udało się sprawdzić. Wspomnienie i własną interpretację zawsze zaznacz jako takie.

3 / CO WIEM, A CZEGO NIE WIEM?

- **CO WIEM**
  Jedna informacja, którą mogę wyczytać ze źródła.

- **CO MOGĘ POMYLIĆ**
  Co może wyglądać inaczej bez dodatkowych informacji?

- **MOJE PYTANIE**
  Jedno pytanie do osoby, która zna historię źródła.

4 / ZADBAJ O ŹRÓDŁA I OSOBY

- [ ] Zapisano autora lub pochodzenie materiału (jeśli znane).
- [ ] Oddzielono sprawdzone informacje od opinii i wspomnień.
- [ ] Przed publicznym pokazaniem sprawdzono zgody i prawa do materiału.

DO DALSZEGO SPRAWDZENIA / MÓJ POMYSŁ NA ROZMOWĘ

Efekt: opis źródła i informacja, z czego pochodzą ustalenia.

DLA MŁODZIEŻY

FOTOGRAFIA / MAPA / LIST / RELACJA

PORTFOLIO ŹRÓDŁA

KARTA UCZESTNIKA / ETAP 1 — OBSERWUJ I PYTAJ

Źródło pomaga poznawać przeszłość, ale nie odpowiada samo na wszystkie pytania. Sprawdź, co pokazuje i czego nie wiemy.

1 / WYBIERZ MATERIAŁ DO PRACY

- **Nazwa miejsca, obiektu lub źródła:**
  Możesz korzystać z fotografii, opowieści, mapy lub rzeczywistego miejsca.

2 / ZAPISZ SWOJE OBSERWACJE

- **Metryka źródła**
  Rodzaj, możliwa data, autor lub świadek, pochodzenie oraz miejsce przechowywania.

- **Treść a kontekst**
  Co dokładnie źródło pokazuje lub mówi? Co wymaga uzupełnienia?

- **Wiarygodność i ograniczenia**
  Czy istnieje inne źródło, z którym można porównać tę informację?

MOJE SZKICE / OBSERWACJE

DLA MŁODZIEŻY

FOTOGRAFIA / MAPA / LIST / RELACJA

PORTFOLIO ŹRÓDŁA

KARTA UCZESTNIKA / ETAP 2 — SPRAWDŹ I OPOWIEDZ

Nie dopisuj dat, nazwisk ani historii, których nie udało się sprawdzić. Wspomnienie i własną interpretację zawsze zaznacz jako takie.

3 / CO WIEM, A CZEGO NIE WIEM?

- **CYTAT LUB SZCZEGÓŁ**
  Zapisz krótki fragment albo opisz szczegół źródła.

- **KONTEKST**
  Jakie wydarzenie, miejsce lub praktyka może tłumaczyć źródło?

- **POTWIERDZENIE**
  Czym sprawdzisz interpretację? Wskaż źródło porównawcze.

4 / ZADBAJ O ŹRÓDŁA I OSOBY

- [ ] Zapisano autora lub pochodzenie materiału (jeśli znane).
- [ ] Oddzielono sprawdzone informacje od opinii i wspomnień.
- [ ] Przed publicznym pokazaniem sprawdzono zgody i prawa do materiału.

DO DALSZEGO SPRAWDZENIA / MÓJ POMYSŁ NA ROZMOWĘ

Efekt: opis źródła i informacja, z czego pochodzą ustalenia.

DLA DZIECI

FAKT / WSPOMNIENIE / INTERPRETACJA

KARTA PAMIĘCI

KARTA UCZESTNIKA / ETAP 1 — OBSERWUJ I PYTAJ

Jedno miejsce może być zapamiętane na różne sposoby. Wspomnienie jest ważnym świadectwem, ale nie zawsze jest tym samym co potwierdzony fakt.

1 / WYBIERZ MATERIAŁ DO PRACY

- **Nazwa miejsca, obiektu lub źródła:**
  Możesz korzystać z fotografii, opowieści, mapy lub rzeczywistego miejsca.

2 / ZAPISZ SWOJE OBSERWACJE

- **Kto opowiada historię?**
  Może to być mieszkaniec, członek rodziny albo bohater nagrania.

- **Co ta osoba pamięta?**
  Zapisz jedno wspomnienie własnymi słowami.

- **Jakie uczucie wywołuje ta historia?**
  Możesz napisać, narysować lub pominąć odpowiedź.

MOJE SZKICE / OBSERWACJE

DLA DZIECI

FAKT / WSPOMNIENIE / INTERPRETACJA

KARTA PAMIĘCI

KARTA UCZESTNIKA / ETAP 2 — SPRAWDŹ I OPOWIEDZ

Nie dopisuj dat, nazwisk ani historii, których nie udało się sprawdzić. Wspomnienie i własną interpretację zawsze zaznacz jako takie.

3 / CO WIEM, A CZEGO NIE WIEM?

- **FAKT**

  Co udało się sprawdzić?

- **WSPOMNIENIE**

  Co opowiedziała osoba?

- **MOJA MYŚL**

  Co ja o tym sądzę? Zaznacz, że to moja opinia.

4 / ZADBAJ O ŹRÓDŁA I OSOBY

- [ ] Zapisano autora lub pochodzenie materiału (jeśli znane).
- [ ] Oddzielono sprawdzone informacje od opinii i wspomnień.
- [ ] Przed publicznym pokazaniem sprawdzono zgody i prawa do materiału.

DO DALSZEGO SPRAWDZENIA / MÓJ POMYSŁ NA ROZMOWĘ

Efekt: krótka, odpowiedzialna notatka o pamięci miejsca.

DLA MŁODZIEŻY

FAKT / WSPOMNIENIE / INTERPRETACJA

KARTA PAMIĘCI

KARTA UCZESTNIKA / ETAP 1 — OBSERWUJ I PYTAJ

Jedno miejsce może być zapamiętane na różne sposoby. Wspomnienie jest ważnym świadectwem, ale nie zawsze jest tym samym co potwierdzony fakt.

1 / WYBIERZ MATERIAŁ DO PRACY

- **Nazwa miejsca, obiektu lub źródła:**
  Możesz korzystać z fotografii, opowieści, mapy lub rzeczywistego miejsca.

2 / ZAPISZ SWOJE OBSERWACJE

- **Świadek i perspektywa**
  Kto mówi? Jaką ma relację z wydarzeniem lub miejscem?

- **Wspomnienie a ustalenie**
  Oddziel wypowiedź świadka od danych potwierdzonych dokumentem.

- **Różne głosy**
  Jak o tym samym wydarzeniu mogłyby opowiadać inne osoby?

MOJE SZKICE / OBSERWACJE

DLA MŁODZIEŻY

FAKT / WSPOMNIENIE / INTERPRETACJA

KARTA PAMIĘCI

KARTA UCZESTNIKA / ETAP 2 — SPRAWDŹ I OPOWIEDZ

Nie dopisuj dat, nazwisk ani historii, których nie udało się sprawdzić. Wspomnienie i własną interpretację zawsze zaznacz jako takie.

3 / CO WIEM, A CZEGO NIE WIEM?

- **CYTAT / PARAFRAZA**
  Oddziel dokładne słowa od własnego streszczenia.

- **WERYFIKACJA**
  Wskaż źródło potwierdzenia lub napisz „niezweryfikowane”.

- **ETYKA**
  Co należy pominąć, zanonimizować lub uzgodnić przed publikacją?

4 / ZADBAJ O ŹRÓDŁA I OSOBY

- [ ] Zapisano autora lub pochodzenie materiału (jeśli znane).
- [ ] Oddzielono sprawdzone informacje od opinii i wspomnień.
- [ ] Przed publicznym pokazaniem sprawdzono zgody i prawa do materiału.

DO DALSZEGO SPRAWDZENIA / MÓJ POMYSŁ NA ROZMOWĘ

Efekt: krótka, odpowiedzialna notatka o pamięci miejsca.

DLA DZIECI

WYBÓR / PODPIS / MINIWYSTAWA

MOJE MIKROARCHIWUM

KARTA UCZESTNIKA / ETAP 1 — OBSERWUJ I PYTAJ

Z fotografii, kart i relacji można zbudować małe archiwum klasy. Wybieraj tylko materiały, których pochodzenie znasz i które można bezpiecznie pokazać.

1 / WYBIERZ MATERIAŁ DO PRACY

- **Nazwa miejsca, obiektu lub źródła:**
  Możesz korzystać z fotografii, opowieści, mapy lub rzeczywistego miejsca.

2 / ZAPISZ SWOJE OBSERWACJE

- **Wybierz trzy materiały**
  Np. fotografię, rysunek miejsca i zapis wspomnienia.

- **Ułóż je w kolejności**
  Który pokażesz najpierw? Dlaczego?

- **Wymyśl tytuł miniwystawy**
  Tytuł powinien mówić, co łączy materiały.

MOJE SZKICE / OBSERWACJE

DLA DZIECI

WYBÓR / PODPIS / MINIWYSTAWA

MOJE MIKROARCHIWUM

KARTA UCZESTNIKA / ETAP 2 — SPRAWDŹ I OPOWIEDZ

Nie dopisuj dat, nazwisk ani historii, których nie udało się sprawdzić. Wspomnienie i własną interpretację zawsze zaznacz jako takie.

3 / CO WIEM, A CZEGO NIE WIEM?

- **MÓJ TYTUŁ**

  Jak nazwiesz małą wystawę?

- **PODPIS**

  Napisz podpis do jednego materiału.

- **DLACZEGO**

  Co chciał(a)byś pokazać innym o tym miejscu?

4 / ZADBAJ O ŹRÓDŁA I OSOBY

- [ ] Zapisano autora lub pochodzenie materiału (jeśli znane).
- [ ] Oddzielono sprawdzone informacje od opinii i wspomnień.
- [ ] Przed publicznym pokazaniem sprawdzono zgody i prawa do materiału.

DO DALSZEGO SPRAWDZENIA / MÓJ POMYSŁ NA ROZMOWĘ

Efekt: plan mikroarchiwum i gotowy tekst do miniwystawy.

DLA MŁODZIEŻY

WYBÓR / PODPIS / MINIWYSTAWA

MOJE MIKROARCHIWUM

KARTA UCZESTNIKA / ETAP 1 — OBSERWUJ I PYTAJ

Z fotografii, kart i relacji można zbudować małe archiwum klasy. Wybieraj tylko materiały, których pochodzenie znasz i które można bezpiecznie pokazać.

1 / WYBIERZ MATERIAŁ DO PRACY

- **Nazwa miejsca, obiektu lub źródła:**
  Możesz korzystać z fotografii, opowieści, mapy lub rzeczywistego miejsca.

2 / ZAPISZ SWOJE OBSERWACJE

- **Wybór i kryterium**
  Zaplanuj 5–7 kart lub źródeł na wspólną miniwystawę. Co je łączy?

- **Układ i narracja**
  Zaplanuj kolejność, wprowadzenie, podpisy i punkt końcowy.

- **Odbiorca i dostępność**
  Czy opisy będą zrozumiałe? Czy masz zgody na publikację?

MOJE SZKICE / OBSERWACJE

DLA MŁODZIEŻY

WYBÓR / PODPIS / MINIWYSTAWA

MOJE MIKROARCHIWUM

KARTA UCZESTNIKA / ETAP 2 — SPRAWDŹ I OPOWIEDZ

Nie dopisuj dat, nazwisk ani historii, których nie udało się sprawdzić. Wspomnienie i własną interpretację zawsze zaznacz jako takie.

3 / CO WIEM, A CZEGO NIE WIEM?

- **SELEKCJA**
  Lista wybranych materiałów i źródeł ich pochodzenia.

- **PODPIS WZORCOWY**
  Tytuł, autor / źródło, data (jeśli znana), krótki opis.

- **NOTATKA KURATORSKA**
  W 3–4 zdaniach wyjaśnij zamysł i kolejność pokazu.

4 / ZADBAJ O ŹRÓDŁA I OSOBY

- [ ] Zapisano autora lub pochodzenie materiału (jeśli znane).
- [ ] Oddzielono sprawdzone informacje od opinii i wspomnień.
- [ ] Przed publicznym pokazaniem sprawdzono zgody i prawa do materiału.

DO DALSZEGO SPRAWDZENIA / MÓJ POMYSŁ NA ROZMOWĘ

Efekt: plan mikroarchiwum i gotowy tekst do miniwystawy.